

Pesäjuuri *Neottia nidus-avis* (L.) Rich

KESÄKUU 2004

Teksti © Maria Pietiläinen, kuva © Tuula Hulkkonen

Kotiseutu

Pesäjuuri kasvaa harvinaisena eteläisen Suomen tuoreissa lehtomaisissa metsissä tai lehdossa sekä rehevissä, kosteissa kuusikoissa. Kasvi on rauhoitettu koko maassa Ahvenanmaata lukuun ottamatta, koska siellä se esiintyy hieman runsaampana. Pesäjuuri on levinnyt koko Eurooppaan, kaikkein pohjoisimpia alueita lukuun ottamatta. Välimeren läheisyydessä se on harvinainen. Tämän lisäksi lajia kasvaa siellä täällä Aasiassa.

Kuvaus

Pesäjuuri on noin 10–30 cm korkuinen tanakkavartinen kämmekkä. Se on yleensä hyvin huomaamaton ja vaikeasti löydettävissä, sillä se on lehtivihreätön. Sen väri on useimmiten kellertävän ruskea, ja sen pienet ruskeat lehdet ovat suomumaisia. Kukka on ruskea tai kellanruskea, ja kukkia on tiheässä tähkässä useita. Kasvi kukkii toukokuun lopulta heinäkuun alkuun. Kukat ovat kannuksettomia, ja ne tuoksuvat hunajaisen makealta.

Pesäjuuri elää symbioosissa sienien kanssa, jonka avulla se saa tarvitsemiaan ravintoaineita ympäröivien puiden juuristosta. Pesäjuurelle kelpaavat vain aivan tietyt sienilajit, joita täytyy löytyä kasvupaikan maaperästä, jotta pesäjuuri voisi siellä kasvaa.

Kukkia pölyttävät mm. kärpäset, mutta myös itsepölytystä tapahtuu kukinnan loppupuolella, jos hyönteispölytys on jäänyt tapahtumatta. Pesäjuuren tiedetään kukkineen jopa sammalkerroksen sisällä, mutta itsepölytyksen takia tällöinkin voi muodostua siemeniä. Kasvi lisääntyy ja leviää myös kasvullisesti vahvan juuristonsa

avulla, johon voi kehittyä sivusilmuja.

Pesäjuuri ei välttämättä kasvata maanpäällistä versoja tai kukkia joka vuosi, vaan saattaa joinakin vuosina pysytellä kokonaan maan alaisen juurakkonsa varassa. Vain harvoissa kasvupaikoissa pesäjuuren voi tavata kukkivana säännöllisesti vuosittain.

Kasvi on saanut nimensä maan alla olevasta hyvin tiheästä ja haaraisesta juurakosta, joka muistuttaa lähinnä linnun pesää. Kasvin tieteellinen nimi sekä myös sen nimi useilla eurooppalaisilla kielillä merkitsee juuri linnun pesää.

Kasvin verso voi jäädä talventörröttäjänä pystyyn koko talveksi, ja hedelmystöt voivat pysyä siinä kiinni joskus parikin vuotta. Silloin sen voi joskus sekoittaa mäntykukkaan (*Monotropa hypopitys*), jossa hedelmystöjä on kuitenkin vähemmän ja harvemmassa. Kaksi muuta lehtivihreätöntä kämmekkälajia (harajuuri ja metsänemä) ovat harvakukkaisempia ja pesäjuurta hentorakenteisempia.
